

Motto: *It is very important to spread rumors among the enemy that you are planning one thing; then go and do something else...*

Je velmi důležité šířit zvěsti u nepřítele, že plánujete jednu věc, a pak jít dělat něco jiného...

Flavius Mauricius Tiberius, Strategikon, c. 600 n. l.

V minulém článku o vojenském klamání s názvem *Zajde vojenské klamání na úbytě?* (viz VR 2/2011) byla zmíněna některá opatření, která by mohla iniciovat větší zájem o celou problematiku vojenského klamání. V Armádě České republiky neexistuje doktrína nebo publikace, která by se touto specifickou činností zabývala. Jediný předpis, který problematiku komplexně řešil (*Operační maskování, Oper-1-4, platnost od 1. 1. 1970*) byl na přelomu století zrušen a nebyl žádným novým předpisem nahrazen. V devadesátých letech minulého století sice byly určité pokusy o inovaci tehdejšího pojetí klamání v operacích, ale po vstupu do NATO tyto aktivity pominuly. Historická ohlédnutí, současné bohaté zkušenosti z vedení vojenských operací, ale i pohledy do budoucnosti by měly být motivující pro rozvoj vojenské vědy v oblasti vojenského klamání, bez kterého se žádné budoucí operace neobejdou.

Historické zkušenosti – pokladnice pro rozvoj teorie

Soudobá teorie vojenského klamání se má o co opřít. Jsou to především zkušenosti z historie válek, ale především zkušenosti z novodobé historie použití vojenských sil za druhé světové války a z nedávných ozbrojených konfliktů. V každé operaci lze najít množství opatření, spadajících do oblasti vojenského klamání, jež napomohla k dosažení cíle operace.

Operaci *Barbarossa* předcházelo masivní klamání Stalina o tom, že se chystá útok na Británii. Operace *Overlord* – největší vylodovací operace v historii vojenství – byla přímo protkána klamáním od začátku až do konce. Spojenci dokázali velení německých vojsk dokonale zmást o směru úderu, době invaze, síle spojeneckých vojsk, k čemuž byly využity diplomatické prostředky, řízené úniky klamných informací, dokonalé konstrukce klamných objektů, specifické provozní činnosti a na svou dobu velmi kvalitní makety – věrné kopie reálných zbraňových systémů. O úspěšnosti klamání ze strany spojenců svědčí skutečnost, že Hitler několik hodin nevěřil informacím o vylodění spojenců v Normandii. I méně známá operace *Barclay*, [1] při níž se velení hitlerovských vojsk podařilo přesvědčit o tom, že spojenci provedou invazi do Evropy přes Balkán, dokazuje, že se vojenské klamání vyplatí. Na uvedených příkladech lze také dokumentovat, že vojenské klamání bylo využíváno především útočícími uskupeními.

Z novodobé historie lze připomenout zkušenosti z válek v Perském zálivu a na Balkáně. Bylo příznačné, že v oblasti klamání vedle klasických prostředků a forem přibyl nový

masivní fenomén v podobě mediálních prostředků (televize, rozhlas, později internet atd.). Použití moderních informačních a komunikačních technologií se zákonitě projevilo i na způsobu vedení ozbrojených konfliktů, tudíž i na celé oblasti vojenského klamání. Vyšší požadavky na rychlost rozhodování, pružnost reagovat na různorodé situace, na vyšší efektivitu vojenských činností a jejich vyhodnocování si vynutily vytváření týmů specialistů, které připravovaly přísně utajované plány klamných opatření. Tyto měly uvádět protivníka do nevýhodné situace, a tím vytvářet výhodné podmínky k dosažení cíle operace. V soudobých ozbrojených konfliktech již nejde jen o dva klasické aktéry – vojska vlastní a vojska nepřítele – ale do systému ozbrojených střetů přibývá mnoho dalších aktérů, kteří začínají mluvit do přípravy, vedení a využití výsledků vojenských operací. Analogicky lze vyvodit, že objektem vojenského klamání již zdaleka nejsou jen nepřátelská vojenská uskupení, ale i noví aktéři vstupující do hry (civilní obyvatelstvo, ekonomické objekty, média, nevládní, humanitární a jiné mezinárodní organizace a subjekty).

Teorii vojenského klamání vévodí Američané

V NATO doposud neexistuje společná doktrína vojenského klamání. V Armádě České republiky se této oblasti věnovala pozornost v devadesátých letech minulého století, a to především na tehdejší Vojenské akademii. V současnosti jsou v rozvoji teorie vojenského klamání nejdále Američané, o čemž svědčí existující, poměrně nová doktrína z roku 2006 Joint Publication 3-13.4, Military Deception. Vychází z bohatých zkušeností amerických a aliančních operací minulého století. Poměrně podrobným způsobem objasňuje úroveň, cíle, záměry, principy, metody, způsoby a postupy při operačním plánování vojenského klamání (MILDEC – Military Deception). Dohledáním teoretických studií a tehdy platných předpisů lze zjistit, že teorie vojenského klamání rozvíjená v AČR na konci minulého století není v zásadním rozporu s nynějšími americkými přístupy. Je však nutné uznat, že americká doktrína uceleným způsobem dává metodický návod pro velitele a štáby k plánování a realizaci vojenského klamání. Na druhé straně by bylo možné doktríně vytknout nedostatečnou systematizaci vojenského klamání z hlediska teorie informace, [2] což se v tehdejších přístupech v AČR jevílo jako logické.

Jak lze definovat klamání, kdy a jak se provádí?

Vojenské klamání (dále klamání) se v současnosti chápe jako souhrn opatření, která vědomě uvádějí v omyl a matou velitele a štáb protivníka prostřednictvím zavádějících, zmanipulovaných a podvržených informací. Jde o souhrn dovedností či opatření, jež dokáží změnit nebo ovlivnit myšlení protivníka o vlastních vojenských záměrech, schopnostech, síle, rozmístění a činnostech. Vždy ve své podstatě jde o zásadní vstup do rozhodovacího procesu velitele vojsk protivníka. Výsledkem pak je ta skutečnost, že protivník provádí pro vlastní vojska a vlastní velitele přijatelnou činnost a omezuje nebo přímo eliminuje možnost provádět z jeho strany překvapivou činnost.

Klamání může být prováděno v celém spektru vojenských operací. Provádí se ve všech fázích operace, přičemž je logicky položen důraz do počáteční fáze operace, kdy by se všechna naplánovaná opatření měla co nejefektivněji naplnit, a tím vytvořit výhodné podmínky pro činnost v dalších fázích. V konečných fázích operace by opatření klamání měla podporovat klíčové procesy předávání moci ze strany vojenských orgánů civilním úřadům. Složitost klamání v konečných fázích operací klade velký důraz na synchronizaci vojenských a civilních činností s cílem dosáhnout strategických cílů a požadovaného konečného stavu v daném regionu nebo zemi. Z tohoto pohledu je zplánování klamných opatření v soudobých operacích daleko složitější v porovnání s historickými ozbrojenými konflikty. Je logické, že požadavek utajení klamných opatření je z hlediska výše uvedeného komplikované. Je potřebné, aby každý stupeň velení byl informován v nezbytném rozsahu, nebo aby prováděl opatření, aniž by mu bylo známo, že jde o záměrné klamání protivníka či aktérů bojové činnosti.

K realizaci klamání se zpravidla zpracovává plán klamání, ve kterém je jasně vymezen cíl, záměr klamání, a způsob podpory operace. Na jednotlivých úrovních velení je cíl a záměr klamání konkrétně upřesňován.

Jak správně chápat cíl a záměr klamání?

Cíl klamání je ve většině případů formulován v pozitivním smyslu např. *realizací klamných opatření dosáhnout vyššího tempa útoku na směr hlavního úderu vlastních vojsk nebo získat podporu civilního obyvatelstva na svou stranu*. K dosažení tohoto cíle vede složitá cesta. Pokud se ho daří naplňovat, pak získává vlastní strana nesčetné výhody. Výsledky klamání přispívají k dosažení momentu překvapení ze strany vlastních vojsk a naopak eliminují moment překvapení ze strany protivníka. Jednoznačně zvyšuje naději na rychlejší a úplný úspěch operace. Pokud se dosáhne cíle klamání, je nesporné, že se zvýší bezpečnost (ochrana) vlastních vojsk a mohou se výrazným způsobem snížit vlastní ztráty. Klamnými opatřeními lze protivníka uvést v omyl a přimět ho konat něco jiného, než měl v úmyslu. Může se dosáhnout toho, že použije síly a prostředky na nesprávném místě, v nesprávném čase, proti neexistujícím cílům, obecně tam, kde to vyhovuje vlastním vojskům. K dosažení cíle klamání vede zaměřené úsilí na rozhodovací proces velitele a štábu protivníka. Motorem pro jeho rozhodnutí jsou informace o našich schopnostech, síle, rozmístění a záměrech, což je věcí zpravodajských orgánů protivníka. A právě vytvoření zkreslené představy o vlastních vojscích, které prostřednictvím těchto zpravodajských orgánů přijme velitel a štáb uskupení protivníka jako základ pro své rozhodnutí, je těžištěm a smyslem vlastních klamných aktivit. Podkladové analýzy pro rozhodnutí protivníka předkládané zpravodajskými orgány budou obohaceny informacemi, které jsou směsí nepravd, polopravd a informací pravdivých. Přetížení jeho zpravodajského systému může zpomalit a hlavně snížit úroveň analytických výstupů protivníka. Cíl klamání může být ohrožen mnoha okolnostmi a neuváženými (aktivistickými) kroky, které mohou celý proces znevěrohodnit a dát tak protivníkovi možnost, aby prokoukl naše úmysly.

Záměr klamání je třeba od cíle klamání odlišovat. Záměrem klamání se stanovuje to, co bychom chtěli, aby protivník provedl, nebo naopak nerealizoval. Záměr klamání odpovídá na otázku, jak chceme stanoveného cíle klamání dosáhnout? Příkladem záměru klamání může být: *navést protivníka k tomu, aby vyslal své průzkumné prostředky do prostorů*

dostatečně vzdálených od prostoru rozmístění vlastních hlavních sil a aby na základě průzkumu a zpravodajských analýz budoval svou obranu v prostorech, které jsou pro vlastní vojska výhodné. Jde o to, aby byla přijetím záměru zplánována a provedena taková opatření, která vyprovokují vojska protivníka k tomu, aby použil svá vojska v náš prospěch, aby odhalil své silné nebo slabé stránky, aby rozmístil síly a prostředky v prostorech výhodných pro vlastní stranu a aby odhalil své úmysly. Záměr klamání se realizuje prostřednictvím pěti úkolů, které lze považovat za **rozhodující úkoly vojenského klamání**:

1. Vyvolat nejednoznačnost, zmatenost nebo nepochopení rozhodujících informací o situaci vlastních sil (např. o rozmístění, pohybu, schopnostech, silných či slabých stránkách a záměrech použití atd.).
2. Vynutit rozmístění vojsk a bojových prostředků protivníka podle představ vlastní strany.
3. Odhalit jeho silné i slabé stránky a předpokládaný záměr použití sil a prostředků protivníka.
4. Činností a chováním vlastních sil a prostředků vyvolat u protivníka přesvědčení o správnosti svého rozhodování, které je v souladu s představou vlastní strany.
5. U vojsk protivníka způsobit jejich vyčerpání a nevhodné načasování jejich použití.

Co jsou úrovně klamání a jaké druhy klamání rozeznáváme?

Podle cíle, prostoru, trvání, rozsahu sil a prostředků může být klamání prováděno na strategické, operační a taktické úrovni.

Klamání **na strategické úrovni** je zaměřeno na oklamání protivníka s cílem ovlivnit jeho rozhodování ve prospěch národních zájmů a cílů. Je prováděno za účelem oslabení schopnosti státních představitelů a armádních velitelů na nejvyšší úrovni, jehož požadovaným výsledkem jsou rozhodnutí, instrukce a směrnice vyhovujícím vlastním strategickým cílům.

Klamání **na operační úrovni** je zaměřeno na ovlivnění rozhodování protivníka, velitele operace, tvůrce rozhodnutí. Mělo by být jistou konkretizací a rozpracováním strategických záměrů klamání (pokud je vůbec strategický záměr klamání přijímán). Z hlediska použití vojsk je operační klamání klíčovým klamáním v celém systému klamání protivníka. Na této úrovni se v plné míře uplatňují níže identifikované a definované principy klamání.

Klamání **na taktické úrovni** se zaměřuje na ovlivňování velitelů na taktických stupních velení při řešení konkrétních úkolů v dané situaci na bojišti. Taktické klamání přímo souvisí s mírou ochrany vojsk, s úrovní ztrát na živé síle a bojové technice. Vychází z operačních záměrů klamání, což znamená, že konkrétní klamná opatření na nejnižších stupních velení (skupina, družstvo, četa, rota) nemohou řešit velitelé intuitivně podle potřeby a konkrétní bojové situace.

Podle využívaných opatření, jejich účelu, pro které se používají, se v klamání rozlišují **dva základní druhy klamání – ofenzivní a defenzivní**. Opatření ofenzivního klamání zahrnují opatření k aktivnímu šíření a předávání klamných

a zavádějících informací protivníkovi s cílem oklamat jej o vlastním budoucím záměru nebo jinak jej znevýhodnit. Příkladem mohou být řízené dezinformace šířené v médiích a jinými cestami, jakož i různé aktivity prováděné reálnými vojsky nebo technickými prostředky. K opatřením defenzivního klamání lze zahrnout např. klasické maskování (skrývání) využitím technických prostředků nebo přírodních zdrojů a terénu, nebo přísným dodržováním bezpečnostních režimů práce v komunikačních sítích apod.

Respektování principů klamání se vyplácí

Naopak lze tvrdit, že pokud nebudou brány principy v úvahu, hrozí neúspěch. V americké publikaci je uvedeno šest následujících principů, ze kterých je potřebné vycházet při plánování klamání:

1. **Zaměření** klamání, což má vyjadřovat skutečnost, aby veškeré aktivity byly nasměrovány (zaměřeny) na osoby s rozhodovací pravomocí, což jsou velitelé na všech stupních velení vojsk protivníka a jejich nejbližší spolupracovníci (štáby). Síly a prostředky průzkumu a zpravodajské systémy protivníka musí být desítkou na terči klamných aktivit vlastních sil.
2. **Cíl** klamání musí být přesně vymezen s reálně definovanými požadovanými výsledky. Klamání musí na protivníka zapůsobit tak, aby vedl činnost a choval se podle našich představ, ale také tak, aby našim (klamným) opatřením a (klamným) záměrem uvěřil. Jde zde o otázku hodnověrnosti.
3. **Centrální plánování a řízení** na všech stupních velení je předpokladem, že bude dosaženo nejen vyššího stupně hodnověrnosti a jednotného úsilí, ale že se omezí zmatečné a chaotické (amatérské) chování jednotlivých aktérů klamání.
4. **Bezpečnost** (resp. věrohodnost spojená s přísným utajením) je podmínkou úspěchu nejen samotné operace, ale i klamných opatření. Jednotky a prostředky určené ke klamání se musí chovat tak, aby byly protivníkem vyhodnocovány jako reálná činnost. Např. maketa tanku nebo jiné zbraně by měla být zakopána, zamaskována a měla by vyzařovat tepelnou energii k vytvoření dokonalé iluze, jako by šlo o tank skutečný. Naopak, vojska by měla svou činnost a své záměry přísně utajovat před průzkumem protivníka.
5. **Načasování** plánovaných klamných opatření patří k nejdůležitějším principům klamání. Smyslem načasování je poskytnout protivníkovi dostatek času, aby jeho průzkumné orgány a prostředky zaznamenaly a reagovaly na klamné informace, ale zase ne tolik, aby je analyzovaly natolik důkladně, aby odhalily klamný úmysl. Načasování z hlediska plánu klamání má způsobit protivníkovi co největší nevýhodu v rozhodující fázi operace a překazit jeho záměr natolik, že nebude schopen účinně využít svých prostředků a včas reagovat na naši činnost.
6. **Integrace** klamných opatření počínaje tvorbou záměru klamání na horizontální i vertikální úrovni je podmínkou účinnosti klamání protivníka. Každé klamné opatření by mělo být podpořeno těmi složkami, které se běžně podílejí na reálných opatřeních.

Bylo by možné ve výčtu principů, nebo důležitých zásad pokračovat. Pružnost, komplexnost, aktivnost, nepřetržitost kontroly účinnosti klamání, nápaditost a rozmanitost klamání aj. mají také své nezastupitelné místo v celém procesu plánování a realizace klamání protivníka v operacích.

K typologii sil a prostředků klamání

Síly a prostředky klamání lze dělit na tři základní druhy. **Fyzické prostředky** (reálné jednotky nebo makety) realizují různé klamné operační činnosti spojené s pohybem, manévrem, průzkumnými, logistickými, opravárenskými nebo jinými aktivitami. **Technické prostředky** (systémy a zařízení k přenosu informací a zabezpečení utajení) se využívají ke klamnému vyzařování tepelné energie, k odražení různých typů radio-lokačního vlnění nebo k přenosu rozhlasového nebo televizního signálu. V posledních letech se využívá i internetového připojení. Mezi **administrativní prostředky** klamání patří dokumenty v podobě písemné, grafické, digitální, audiovizuální a jiné.

Taktika a způsob klamání vychází z charakteru a cíle operace

V závislosti na proměnných veličinách jako je čas, prostor, výzbroj, stav zásob, záloh, ale zejména cíl operace, se mění **taktika a způsob** (forma) **provedení klamání**. Mezi základní taktiky lze zahrnout: rozptýlení pozornosti protivníka od činnosti vlastních vojsk, zahlcení protivníka směsicí klamných informací, čímž může dojít k přetížení informačního systému protivníka, klamání o síle (ke zveličení nebo oslabení) a záměru činnosti vlastních vojsk atd. Všechna opatření zvolené taktiky mají jediný cíl – dosáhnout momentu překvapení, a tím znásobit vlastní síly. Uvedené příklady a další druhy taktických činností jsou prováděny s cílem oklamat protivníka o skutečném rozmístění a velikosti vlastních sil, a především o skutečných operačních záměrech a bojových aktivitách.

Podle charakteru provedení klamání se rozlišují čtyři základní **způsoby** (formy) **klamání** – klamný manévr, demonstrační činnost, válečná lest (kamufláž, legendování, dvojí klamání) a imitační činnost. Vedle těchto hlavních existuje několik dalších způsobů, které se použijí tehdy, pokud směřují k základnímu cíli – k odvedení pozornosti protivníka od zamýšlených operačních aktivit vlastních vojsk.

Klíčovým problémem před každou vojenskou operací je její důkladné zplánování. Problematice operačního plánování s důrazem na zplánování klamání by se mohl věnovat některý z dalších článků. Zároveň si více pozornosti zaslouží rozbor výše uvedených základních způsobů (forem) klamání.

Poznámky k textu:

- [1] Operace *Barclay* byla klamným spojeneckým plánem k podpoře invaze na Sicílii v roce 1943 s cílem oklamat vojenské velení Osy o místě očekávaného útoku spojenců ve Středomoří.
- [2] **Teorie informace:** teorie o šíření a změnách informačního toku, který lze měnit dvěma základními způsoby – maskováním (změnou objektivní reality) a dezinformováním (vytvářením fiktivních informací).

Literatura:

- KUBEŠA, M. *Klamání v obranné operaci armádního sboru*. Skripta, VA Brno, 1995, 99 s.
- RAPANT, K. *Klamání v budoucích vojenských operacích*. Závěrečná práce, Univerzita obrany Brno, 2010, 41 s.
- AJP-3.10*, Allied Joint Doctrine for Information Operations., 2009, 82 s.
- Joint Publication 3-13.4*, Military Deception, USJFCOM JWFC Doctrine and Education Division, Suffolk, Virginia, 2006, 79 s, dostupné z http://www.fas.org/irp/doddir/dod/jp3_13_4.pdf.